

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölainsiksi

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

Hallituksen esityksessä alueidenkäyttöä koskevat säännökset uudistetaan Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi. Esityksen taustoituksessa (luku 1.1.) käydään läpi hallitusohjelman tavoitteet alueidenkäytön uudistamiseksi.

Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitteena on kääntää liikkuminen kasvuun jokaisessa ikäryhmässä. Tämän toteutumiseksi on laadittu liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollinen Suomi liikkeelle -ohjelma. Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin, että hallituksen esitysluonnoksen taustoituksessa ei nosteta esille hallitusohjelman Suomi liikkeelle -kirjausta liikkumisen edistämisen huomioimisesta maankäytön lainsäädäntöä uudistettaessa.

Valtion liikuntaneuvosto esittää, että esityksen taustoitukseen (luku 1.1.) lisätään Petteri Orpon hallitusohjelmaan kirjattu tavoite fyysisen aktiivisuuden edistämisestä.

Esitykseen on kirjattu alueidenkäyttöön vaikuttavia toimintaympäristön muutoksia ja ilmiöitä, joita ovat muun muassa ilmastonmuutos, aluerakenteen erilaistuminen, väestön ikärakenteen muutokset, liikkumisen ja liikenteen murros sekä digitalisaatio.

Liikkumisen ja liikenteen murroksen osalta esityksessä nostetaan esille, että osana vähähiilisen liikkumisen ja kansanterveyden edistämistä on tärkeää luoda kaikenlaisilla alueilla edellytyksiä jalankululle ja pyöräliikenteelle. Lisäksi esityksen mukaan esteettömyyden edistäminen on tärkeää erityistä tukea tarvitsevien väestöryhmien liikkumismahdollisuuksien toteuttamiseksi. Valtion

liikuntaneuvosto pitää edellä mainittuja nostoja tärkeinä väestön fyysisen aktiivisuuden edistämiseksi ja mahdollistamiseksi.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esille, että esityksessä ei kuitenkaan tunnisteta väestön riittämättömän fyysisen aktiivisuuden yhteiskunnallista haastetta keskeisenä toimintaympäristön muutoksena sekä alueidenkäytön vaikutuksia väestön fyysiseen aktiivisuuteen.

Väestön liian vähäinen fyysinen aktiivisuus on yksi suomalaisen ja koko länsimaisen yhteiskunnan keskeisimmistä haasteista. Suomessa lapsista ja nuorista noin kolmannes, työikäisistä noin neljännes ja ikäihmisistä alle viidennes täyttää liikkumissuosituksen ja liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Suurin osa lasten ja nuorten sekä aikuisväestön valvellaoloajasta kuluu paikallaan istuen tai makuulla. Huolta herättää myös väestön toimintakyky. Esimerkiksi 5. ja 8.-luokan oppilaista 38 %:lla fyysinen toimintakyky tasolla, joka vaikeuttaa arjessa jaksamista.

Väestön liian vähäisen liikkumisen yhteiskunnalliset kustannukset ovat vuositasolla arviolta yli kolme miljardia euroa. Väestön liian vähäisellä liikkumisella on kansantalouden lisäksi vaikutuksia muun muassa väestön terveyteen ja hyvinvointiin, työ- ja toimintakykyyn, oppimiseen ja sotilaalliseen suorituskkyyn.

Alueidenkäytöllä (esimerkiksi eri toimintojen saavutettavuus sekä kävely- ja pyörätiet) on ratkaiseva merkitys väestön mahdollisuuksiin tehdä arjessa fyysistä aktiivisuutta ja liikuntaa tukevia valintoja, kuten valita työ- tai asiointimatkaan tai harrastukseen kulkemiseen aktiivinen kulkutapa. Nyky-yhteiskunnan elämäntavat ja elinympäristö eivät kuitenkaan kannusta riittävästi fyysiseen aktiivisuuteen. Yksilöiden on haasteellista lisätä fyysistä aktiivisuuttaan, jos elinympäristö ei tue sitä. Parhaimmillaan elinympäristö kannustaa ja ohjaa ihmisiä valitsemaan fyysisesti aktiivisia ratkaisuja arjessaan.

Elinympäristömme uusiutuu hitaasti. Tänä päivällä päätöksillä on kymmenien, jopa satojen vuosien vaikutukset esimerkiksi ihmisten fyysisen aktiivisuuden mahdollisuuksiin. Alueidenkäytön ja kaavoituksen ohjauksessa onkin erittäin tärkeää huomioida fyysistä aktiivisuutta tukevan elinympäristön kehittäminen.

Toistaiseksi alueidenkäytön ja kaavoituksen ohjauksessa on näkynyt kohtuullisesti kävelyn ja pyöräilyn edistämisen tavoite, mutta ei laaja-alaisempaa tavoitetta väestön fyysisen aktiivisuuden edistämiseksi. Valtion liikuntaneuvosto on esittänyt, että maankäytön ja alueiden käytön ohjaukseen on tarpeen ottaa jatkossa mukaan tavoitteeksi edellytysten luominen fyysiselle aktiivisuudelle.

Valtion liikuntaneuvosto esittää, että esityksessä (luku 2.1.3.) tunnistetaan väestön riittämätön fyysinen aktiivisuus yhtenä keskeisenä yhteiskunnallisena haasteena sekä alueidenkäytön vaikutukset väestön fyysiseen aktiivisuuteen.

Esityksen 5 §:ssä määritellään alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet. Esityksen mukaan alueidenkäytön suunnittelun tavoitteena on edistää muun muassa turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien kannalta hyvän elinympäristön ja toimintaympäristön luomista. Lisäksi liikenteen tarkoituksenmukaisen järjestämisen yhteydessä nostetaan tavoitteeksi edistää erityisesti joukkoliikenteen, jalankulun ja pyöräliikenteen toimintaedellytyksiä.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia alueidenkäytön suunnittelun tavoitteisiin. Tavoitteisiin ehdotetaan lisättäväksi huoltovarmuus ja kokonaisturvallisuus sekä ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen, millä halutaan korostaa valtakunnallisen alueidenkäytön ohjauksen tarvetta ilmastonmuutoksen hallinnassa.

Valtion liikuntaneuvosto pitää hyvin tärkeänä, että yhdeksi suunnittelun tavoitteeksi on kirjattu jalankulun ja pyöräliikenteen toimintaedellytysten edistäminen. Väestön riittämättömän fyysisen aktiivisuuden edistäminen edellyttää kävelyn ja pyöräilyn lisäksi kuitenkin kokonaisvaltaisempaa tavoitteenasettelua alueidenkäytön suunnitteluun fyysisen aktiivisuuden edistämiseksi.

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esille, että hallituksen esityksen luonnoksessa ei täyty Petteri Orpon hallitusohjelman kirjaus, jossa maankäytön lainsäädäntöä uudistettaessa huomioidaan liikkumisen edistäminen. Kuten ilmastonmuutoksen osalta, esityksessä tulee korostaa alueidenkäytön ohjauksen tarvetta puuttua väestön liian vähäiseen fyysiseen aktiivisuuteen.

Valtion liikuntaneuvosto esittää seuraavaa lisäystä alueidenkäytön suunnittelun tavoitteisiin (5 § 1. kohta, lisäys isoilla kirjaimilla):

”Alueidenkäytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:

1) turvallisen, terveellisen, viihtyisän, FYYSISEEN AKTIIVISUUTEEN KANNUSTAVAN JA sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, ikääntyneiden sekä vammaisten ja liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden, kannalta hyvän elinympäristön ja toimintaympäristön luomista;”

Esityksen vaikutuksia on arvioitu muun muassa talouden, kotitalouksien, yritysten, viranomaisten toiminnan sekä muiden yhteiskunnallisten vaikutusten osalta. Osana muiden yhteiskunnallisten vaikutusten arviointia nostetaan esille vaikutukset eri toimintojen saavutettavuuteen eri kulkumuodoilla sekä edellytysten luomiseen jalankulun ja pyöräliikenteen järjestämiselle. Valtion

liikuntaneuvosto nostaa esille, että esityksessä ei arvioida esityksen vaikutuksia väestön fyysiselle aktiivisuudelle.

Valtion liikuntaneuvosto edellyttää, että alueidenkäytön ja kaavoituksen säädösvalmistelussa tehdään jatkossa liikunta- ja liikkumisvaikutusten arviointia. Myös Lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeessa, jossa ohjeistetaan eri vaikutuslajien arviointia, nostetaan esille tarve tarkastella säädösehdotusten vaikutuksia väestön liikuntaan ja liikkumiseen sekä niiden edellytyksiin. Lisätietoa liikkumisvaikutusten arvioinnista osoitteesta: www.liikkumisvaikutukset.fi ja Lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeessa.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto koskevat säännökset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto ja voimaantuloa koskevat säännökset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 20 Erinäiset säännökset

Ei lausuttavaa.

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Ei lausuttavaa.

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislaki)

Ei lausuttavaa.

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

Ei lausuttavaa.

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

Ei lausuttavaa.

Rikala Saku
Opetus- ja kulttuuriministeriö - valtion liikuntaneuvosto